

Siiliild er godt!!

Af Vagn Holmboe

»Sild er godt«, »her er frisk torsk« lød det fra gadesælgerne, der med deres trækvogne gik rundt i byernes smågader. Vagn Holmboe har i mange år beskæftiget sig indgående med gaderåb og har lige udgivet en bog om emnet på engelsk »Danish Street Cries«.

Lige siden middelalderen har gaderåb uden tvivl været med til at forøge lar-men på byernes gader ganske betragteligt. Vi ved nu ikke så meget om denne sag, for først Hugo Matthiessens bog om »Københavnske gader« samler den spredte viden og giver en samlet beskrivelse af situationen i det 18. århundrede. Bl.a. får vi at vide, »at en mængde mennesker, kvinder ikke mindst, fra gammel tid tjente deres brød ved at gå om på gaderne med kurve med fisk, østers, frugt, citroner, grøntsager og deslige«. Sidenhen har mænd efterhånden overtaget handelen – den sidste kvinde på skansen var den navnkundige Dagmar Hansen – og lige indtil 1940 var sælgernes råb et væsentligt led i et meget livligt gadeliv.

Om formiddagen gik sælgerne rundt i byernes smågader med deres trækvogne, råbende: »sild er godt«, »her er frisk torsk«, og alt efter årstiden: »kingewar kartofler«, »æblæ, æblæ, æblæ«, »strandasters hær«, »blomkål, blomkål«. Der blev købt og solgt og slået en sludder af, for sælgerne var hyggelige folk som ikke klagede noget videre over de mange restriktioner, der kom og gik i årenes løb. F.eks. måtte sælgerne kun stå stille, når de handlede og ikke nærmere end 10 m fra et gadehjørne; de skulle have licens fra politiet og måtte

*Gartner Johnny
Poulsen, 1939.
Foto: Meta Mag
Holmboe.*

kun råbe i de små sidegader, for Københavns vedkommende især på Øster- og Nørrebro. Men man tog ikke tingene så tungt, selv om der konstant var vrøvl med butikshandelen, det havde der jo været i mange hundrede år, så det var man vant til, og den ambulante handel lod sig ikke knægte af forbud – den dukkede altid op påny.

Først da krig, besættelse, varemangel og den etablerede handels protester slog sammen over hovedet på gadehandelen, blev det for meget. Og i dag erstatter bilers start- og bremselarm råbet om årets første rejer og nyrøgede makrel, og osen fra lastvognenes udstødning har overtaget lugten af fisk og friske grøntsager.

Efter 1930

Den store arbejdsløshed der hjemstøgte samfundet efter 1930 fik betydelig virkning på gaderåbet. Indtil da havde gadehandel i store træk været forbeholdt folk der selv havde valgt denne levevej, især tidligere fiskere eller grønthandlere. De opfattede gadehandel som en positiv gerning, en væsentlig bestanddel af deres liv; de var næsten alle gamle i gårde og kunne derfor kaldes professionelle sælgere.

Deres forråd af faste melodiske vendinger havde en lang tradition bag sig, men de varierede dem efter varens art, og de var så karakteristiske, at købere var klar over hvilke varer der var til salg i dag, selv om ingen kunne forstå ordene.

Refræner eller stumper af folkelige viser blev aldrig brugt, selv om flere sælgere tillige var eller havde været gårdsangere med et stort repertoire af viser og sange. Men disse sælgere holdt tingene skarpt adskilt: »sange, det er jo noget vi hører i radioen, næ, vi råber«.

Men nu strømmede mange slags mennesker til, arbejdsløse der, tvunget af omstændighederne, søgte at bøde på en utilstrækkelig understøttelse ved at få fat på en trækvogn og sælge grøntsager, frugt og hvad de ellers kunne få af varer.

Den i sig selv triste situation gav helt uventet anledning til at forholdet mellem råb og sang på nært hold kunne iagttages og analyseres. De mange arbejdsløse, der forsøgte sig med gadehandel, måtte jo gøre opmærksom på varene, og de satte i med høje råb, skreg ud med forceret stemme; men de fandt snart ud af, at det gik ikke på den måde, for stemmen blev hæs, og hvis man alligevel fortsatte, blev den kom-

*Fiskehandler
Joseph Jensen,
1939.*

*Foto: Meta Mag
Holmboe.*

plet ødelagt. Mange måtte derfor opgive gadehandel, for hvis man ikke kunne råbe med varene, var der intet salg.

Andre fandt på at lade stemmen falde til ro på enkelte udholdte toner, det var langt mindre anstrengende for stemmen og gik samtidigt bedre igennem den almindelige gadestøj end hæse vræl. For, som nogle sælgere udtrykte det: »vi kan jo ikke blive ved med at skribe, vi må trække tonen ud, så går det meget bedre«.

Og dermed var det problem løst.

Resultatet blev en reciteret sang, spontant opstået af ordene og deres accenter, men nu modificeret og underlagt musikalske love. Og disse love er fælles for al reciterende sang, lige fra den katolske kirkesangs recitativer til børns kalderåb.

Det karakteristiske for gaderåbet er, at stemmen finder et naturligt leje, højere for en tenor end for en bas, og at ordene synges på en enkelt gentaget tone. Dertil kan komme accentuering af visse væsentlige ord (varen og dens kvalitet) hvilket som regel sker ved en drejning opad til betonet oversekund med støtte i undertertsen:

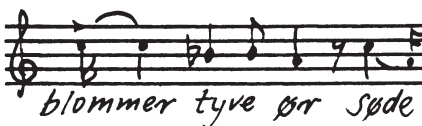
Desuden er der en almindelig tendens til at slutstrofen har et glidende forløb nedad, et fald i både tonehøjde og -styrke:

Rytmen følger oftest ordaccenten omend med væsentlige undtagelser. Dels har vokalkvaliteten betydning for et ord der skal høres vidt omkring, hvorfor trykket, uanset ordets sproglige accent, forlægges til »gode« vokaler, a-æ-o, frem for akustisk uheldige, i-y-u. Dels vil et almindelig anvendt motivs rytme ofte blive fastholdt trods varenavnets betoning:

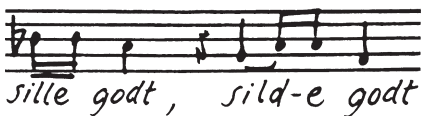
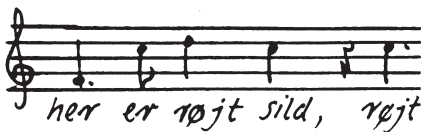
Det enkelte gaderåb består normalt kun af 1-2 afsnit (varenavn og pris), men de professionelle sælgers mere udviklede melodiske motiver kan være udvidet til tre, ja endog flere afsnit i et sammenhængende forløb, f.eks. følgende tredelte råb:

Ikke blot i København, men også i de fleste provinsbyer var gaderåbet et fast

element i hverdagslivet og blev råbt på samme måde. De elementære typer, recitation på en enkelt tone med accenter og afsluttende tonesækning, var ens over hele landet.

Derimod havde sælgere, såvel i jyske provinsbyer som i København, udviklet særlige melodiske motiver, der indbyrdes afveg en del fra hverandre og som ikke blev blandet sammen. Et råb som det sidst anførte var overmåde karakteristisk for København, men fandtes aldrig i provinsen. Omvendt var en type som den følgende utænkkelig i København:

Fremtiden?

De mange årsager der hæmmede og sluttelig standsede gadehandelen i Danmark og i mange andre lande, virker stadig i dag.

Der er dog lyspunkter, for ganske vist har de professionelle sælgere ingen efterfølgere fået, og en gammel tradition er derfor gået tabt; men på enkelte københavnske gågader er råbet atter begyndt at bidrage til gadens liv, muligt uden tilladelse, men ikke mindre livskraftigt end før. Nu kan man atter høre sælgere med blomster og frugt som råber og reciterer på samme måde som for 50 år siden. Og måske kan en ny udvikling begynde, så byen igen finder sin melodi.